

RESPONSIBILITY FOR OFFENCE IN THE FIELD OF USE AND GUARD OF RESORTS AND CURATIVELY-HEALTH LOCALITIE

Y.S. Petliuk, A.A. Tsyhanok

Abstract. *The article is devoted doslidzhennnyu modern theoretical and practical problems of application of legal liability for the violation of the legal regime resorts and medical ozdorovnyh areas (zones) as natural sites and areas to be protected.*

The paper stated that the persons guilty of committing violations of the law of the resorts at the same time bringing them to administrative, criminal or disciplinary or prosecution regardless of the measures can be applied vidpovidalnosti. Because property taxes or special techniques for therapeutic areas and objects -sanitary such legislation Ukraine does not imply pity that caused such offenses calculated on general grounds stipulated by the Civil Code of Ukraine.

Based on the research that can make generalizations, because of the imperfection of the current legislation there is a problem with law enforcement use and health resorts and therapeutic localities. Therefore, in view of these factors, it is reasonable proposal to take urgent measures to strengthen administrative and criminal liability; improving procedures for the imposition of appropriate penalties; adoption of a special methodology for determining the amount of compensation in case of damage to natural medicinal resources.

Key words: *responsibility, offence, natural curative resources, resort, curatively-health locality.*

УДК 349.42

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПАЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

І.А. ЗАПЛІТНА, аспірантка^{*}

**Національний університет біоресурсів і природокористування
України**

E-mail:iryna_kyluk@i.ua

Анотація. *Стаття присвячена аналізу політичних, економічних та соціальних передумов, із настанням яких виникла потреба проведення паювання земель в Україні. За результатами дослідження визначено, що політичними передумовами паювання земель в Україні стала політична зміна влади, проголошення незалежності України, необхідність в оновленні законодавства. Економічними – прагнення*

^{*} Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор В.М. Єрмоленко

© І. А. Заплітна, 2017

окремих осіб зосередити в своїх руках значні площі сільськогосподарських угідь, а соціальними – створення нового прошарку населення – землевласників.

Ключові слова: паювання, передумови, земельна реформа, землевласники, земельні відносини.

Актуальність теми. До початку 90-х років ХХ ст. основу земельного права становив інститут права виключної державної власності на землю. Він передбачав належність усіх земель в межах території України одному суб'єктові – державі, що було закріплено в ст. 9 не чинного нині Закону УРСР «Про власність». Інші суб'єкти земельних відносин – громадяни та юридичні особи – могли володіти землею лише на праві землекористування, яке вважалось похідним і, відповідно, залежним від права виключної власності держави на землю. Таким чином, презюмувалось, що припинення монополії держави на землю і передача її тим, хто на ній працює, мала стати основною причиною паювання земель. Проте подолання монопольної власності держави на землю не вирішило цієї проблеми – спроба перетворити українських селян на господарів на землі зазнала невдачі. У зв'язку з цим варто проаналізувати інші передумови паювання земель, а саме політичні, економічні та соціальні.

Аналіз публікацій. Науковцями у галузі земельного та аграрного права, які займалися дослідженням паювання земель в Україні, є: В.М. Артеменко, О.А. Вівчаренко, О.В. Дзера, В.М. Єрмоленко, О.І. Заєць, Т.О. Коваленко, П.Ф. Кулинич, А.М. Мірошніченко, проте єдиного комплексного аналізу і виділення передумов паювання земель в Україні ними здійснено не було.

Метою статті є виділення та аналіз історичних передумов паювання земель в Україні.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, історичними передумовами паювання земель в Україні є політичні, економічні та соціальні.

Політичними передумовами запровадження процесу паювання земель стало проголошення Україною незалежності, політична зміна влади та проведення земельної реформи, що потягнуло за собою зміни в структурі земельної власності та землекористування.

Перед незалежною Україною постало надзвичайно важливе завдання щодо створення нової юридичної бази земельних відносин, яка б істотно відрізнялася від існуючої соціалістичної схеми, побудованої за принципами монопольного права державної власності на землю [1, с. 13].

Першим кроком на шляху до переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки стало проголошення земельної реформи постановою Верховної Ради УРСР «Про земельну реформу» від 18 грудня 1990 року.

Аналіз історичного досвіду реформування земельних відносин свідчить, що зазначені реформи завжди відбувалися на тлі політичних передумов. Особливість сучасної земельної реформи, складовою якої є паювання земель колективних сільськогосподарських підприємств в Україні,

обумовлюється тим, що реформування земельних відносин розпочалося паралельно із реформуванням політичного устрою держави [2].

Зміна державної політики у сфері аграрного виробництва, усвідомлення необхідності різноманітності форм користування і розпорядження землею – все це викликало зміну законодавчої бази регулювання земельних відносин на загальносоюзному рівні. Початок кардинальних змін пов'язується з особливою історичною подією – прийняттям Декларації про державний суверенітет України, що відбулося 16 липня 1990 року. У цьому історичному документі закарбовані слова про те, що земля є власністю українського народу.

У зв'язку з політичною зміною влади, безумовно, постало питання про створення ефективного й економічного державного апарату управління в галузі раціонального використання та охорони земель, перерозподілу повноважень щодо розпорядження землями, розробка і прийняття необхідної кількості нормативних актів [3].

Оскільки земельне законодавство УРСР повною мірою відображало монополію держави на землю і не узгоджувалося з новим курсом, то потребувало значного оновлення та перегляду великої кількості правових актів.

Саме це дало можливість розпочати зміни у земельних відносинах. Метою цих змін була ліквідація виключної державної власності на землю, введення в земельне законодавство інституту права приватної власності на землю, надання селянину статусу господаря землі через надання йому прав власності на землю.

Реалізувати цю мету вбачалось за можливе шляхом здійснення паювання земель у процесі проведення земельної реформи, яка являла собою комплекс правових, соціально-економічних, технічних та організаційних заходів, спрямованих на перебудову земельних відносин через роздержавлення землі, утвердження різних форм власності на неї та розвиток нових організаційних форм господарювання на селі, що функціонують на приватній власності.

В юридичній літературі побутує думка, згідно з якою *економічною* передумовою паювання земель стало те, що адміністративно-командна система управління у СРСР призвела наприкінці 1980-х рр. до занепаду усі галузі, що формували економіку держави, в тому числі й сільське господарство. Кризовий стан його розвитку було обумовлено монополією державної власності на землю, майно і вироблену продукцію, пануванням колгоспно-радгоспної форми організації товарного виробництва, а також одержавленням соціально-економічних відносин на селі. За таких умов держава виявилася неспроможною раціонально використовувати головне багатство – землю [4].

У праці В. Масола «Упущенный шанс» констатується наявність кризових явищ у аграрному секторі та продовольчих труднощів в Україні, неефективна діяльність колгоспів і радгоспів. Автор також вказує на потребу введення ринкових відносин до агропромислового комплексу в усіх його ланках без будь-яких обмежень [5, с. 5].

Однак однозначно не можна погодитись з тим, що економічними підставами паювання земель послужили тільки монополія держави на землю та неефективність колгоспно-радгоспної системи. Так, якщо 1992 р. сільськогосподарські підприємства колективного сектору закінчили з позитивною рентабельністю в +100,8 %, то в 1996 р. результат діяльності КСП характеризувався мінусовою рентабельністю – 33,7 % [6, с. 34]. В абсолютних цифрах загальний фінансовий результат господарської діяльності КСП у 1997 р. становив 3324,4 млн грн збитку, проти 1327,2 млн грн прибутку в 1995 році. У 1998 р. сума збитків досягла 4 млрд грн [7]. У 2004 р. обсяг виробництва валової продукції сільського господарства всіма категоріями господарств становив 65,8 млрд грн проти 104,5 млрд грн у 1990 році [8]. Істотно знизився відсоток отримання валової продукції сільського господарства. Якщо у 1990 р. сільськогосподарські підприємства виробляли 72,5 % валової продукції сільського господарства, то у 2002 р. – усього 40,1 %. Рентабельність сільськогосподарських підприємств впала з 46,8 % у 1994 р. до 10,6 % у 1995 році [9, с. 68].

У 1990 р. із 12 421 господарства збитковими було визнано тільки 51, що становило 0,41 %, у 1994 р. із 12 455 підприємств збитковими було вже 715 (5,7 %), у переломному 1995 р. 30,2 % стали збитковими, а у 1998 р. збитковими були 91,9 % підприємств, а прибутковими – усього 1 011 із 112 421 [10].

На думку відомого вченого-економіста І. Лукінова, ринкові і державні регулятори спрацьовували у той час тільки на прискорення втрат національного товаровиробництва і розширення простору для зовнішньоторговельної експансії продуктів харчування на український ринок. Цінова, податкова і фінансово-кредитна політика держави, що активно впливає на рівень дохідності сільськогосподарських товаровиробників, перетворилася з активного стимулятора проведення ефективних агропродовольчих реформ на могутню руйнівну силу виробничого і ринкового потенціалу [11, с. 4].

Слід зазначити, що ліквідація колективних господарств у аграрному секторі економіки здійснювалася без належного прогнозування її економічних і соціальних наслідків. Цілком очевидно, що українські колгоспники були зацікавлені не у зруйнуванні колгоспів і парцеляції землі, розподілі та індивідуальному привласненні спільного майна, на що були спрямовані реформи, а насамперед у звільненні колективних господарств від «феодальної» залежності з боку соціалістичної держави, яка юридично та фактично володіла землею, диктувала зміст і обсяги виробництва, сама здійснювала розподіл виробленої продукції і встановлювала її вартість, забороняла колгоспам підприємницьку діяльність. Селяни, як і решта громадян України, чекали від реформ перетворення їх на власників землі та спільного майна й можливості на демократичних і колективістських засадах здійснювати господарювання, а також, нарешті, подолати залежність від підсобного, переважно натурального господарства, і стати розпорядниками отримуваних у колективних господарствах доходів [12].

Як свідчать аналітичні висновки Міністерства аграрної політики України, зроблені на основі аналізу реформування аграрних відносин у 1991–2004 рр., проведені реформи аж ніяк не збігалися з інтересами та надіями селян. Зокрема, протягом названого періоду право на земельну частку (пай) набули 6,9 млн селян, з яких 6,8 млн (98 %) отримали сертифікати, що посвідчують це право. Власникам земельних часток (паїв) на час вивчення цього питання було видано 5,2 млн державних актів на володіння землею, що становить 76 % від загальної кількості громадян, які отримали земельні сертифікати [8].

Велика кількість громадян відмовилась від посвідчення державними актами права приватної власності на землю, а близько 100 тис. громадян навіть не захотіли посвідчити сертифікатом своє право на землю [12, с. 31].

Ті селяни, які отримали земельні паї, площа яких в середньому становила 3–7 га, не мали спроможності вести ефективне сільськогосподарське виробництво, оскільки земельні ділянки такої площі не можуть бути основою для механізованого та машинізованого сучасного господарства. Крім того, у селян були відсутні засоби виробництва – спеціальна техніка, первісні капітали, агротехнічні, економічні та юридичні знання. А зважаючи на те, що більшість таких селян – люди похилого віку, то в них була відсутня навіть фізична можливість для цього.

Все це призвело до того, що власники сертифікатів на земельну частку пай (до введення мораторію) стали обмінювати або продавати їх за безцінь, а також передавати в оренду. Це було досить вигідно керівникам великих сільськогосподарських підприємств, представникам комерційних структур, фермерам.

Таким чином, вважаємо, що *економічними* передумовами паювання земель було саме прагнення окремих осіб сконцентрувати в своїх руках великі земельні масиви, здійснивши негайне трансформування радгоспів і колгоспів.

Проте таке трансформування не дало позитивних результатів для економічного зростання сільськогосподарського виробництва, оскільки не було створено економічних передумов для формування конкурентоспроможних, більш продуктивних нових господарських структур. Було зруйновано і розкрадено значну частину основних фондів сільськогосподарського сектору [13, с. 241]. Протягом трансформаційного періоду відбулося падіння сільськогосподарського виробництва та зниження рівня життя сільського населення.

Отже, варто погодитись з тим, що приватизація державної та колективної власності в Україні здійснена і продовжує здійснюватися не в інтересах всього суспільства, або принаймні його більшої частини, а незначної кількості громадян, які її здійснили переважно завдяки соціально несправедливому законодавству, або ж незаконними способами та на незаконно накопичені кошти, оскільки законним шляхом у радянський період зробити заощадження для приватизації навіть невеликого виробництва було неможливо [7].

Варто погодитись з думкою О.А. Вівчаренка про те, що приватна власність на землю створює умови, коли невелика група власників володіє величезними земельними масивами, а більшість громадян позбувається свого природного права на землю, тобто своєї природної основи [14].

Соціальними передумовами паювання земель було формування нового класу – великих землеволодільців, «феодалів», якими стали зовсім не селяни, хоча завдання земельної реформи, складовою якої було паювання земель, – саме «передача земель у власність тим, хто на ній працює».

Селяни й досі не змогли стати повноправними господарями на своїй землі. Через обумовлені вище причини отримана на паї земля площею 22,4 млн га (84,5 %) була передана новими власниками в оренду правонаступникам КСП [15].

Варто погодитись з тим, що проведене як ключовий захід земельної реформи паювання земель не змінило суті відносин щодо володіння і користування землею. Відмінність від дореформеного часу полягає лише в тому, що один власник – держава – замінений великою кількістю неефективних економічних власників. При цій заміні нові власники землі безпосередньо не ведуть господарської діяльності на землі, як і не вела її держава [12, с. 29].

Висновок. Отже історичними передумовами паювання земель в Україні були політичні, економічні та соціальні, із настанням яких виникла потреба проведення земельної реформи як специфічного процесу докорінних якісних змін земельних правовідносин, складовою частиною якої було паювання земель в Україні. Політичними передумовами паювання земель стали: політична зміна влади, проголошення незалежності України, необхідність в оновленні законодавства. Економічними – прагнення окремих осіб зосередити в своїх руках значні площі сільськогосподарських угідь, а соціальними – створення нового прошарку населення – землевласників.

Список літератури:

1. Даниленко А. С. Актуальні питання розвитку земельної реформи в Україні / А.С. Даниленко, Ю.Д. Білик, М.Ю. Гарбуз. – К. : Урожай, 2004. – 94 с.
2. Панас Р. Земельна реформа: здобутки і перспективи / Р. Панас, С. Хропот // Геодез., картогр. і аерофотознімання: укр. міжвід. наук.-техн. зб., 2007. – Вип. 68. – С. 30–32.
3. Заєць О.І. Правові аспекти земельної реформи в Україні: моногр. / О. І. Заєць. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2006. – 185 с.
4. Федоренко Я. Особливості початкового етапу реформування аграрного сектору в Україні: історичний аспект / Я. Федоренко // Проблеми гуманітарних наук. Історія. – 2014. – Вип. 34. – С. 169–179.
5. Масол В. Упущенный шанс / В. Масол. – К. : Молодь, 1993. – 152 с.
6. Саблук П.Т. Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва [Текст] : посіб. у питаннях та відповідях / за ред. П. Т. Саблука ; В. М. Алексійчук, В. Я. Амбросов, В. В. Юрчишин [та ін.]. – К. : ІАЕ УААН, 1999. – 531 с.

7. Артеменко В. М. Суспільні реформи і кооперація / В. М. Артеменко // Українська кооперація, 2009. – № 2 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrcoopjournal.com.ua/>.
8. Програма Міністерства аграрної політики «Першочергові заходи щодо подолання кризових явищ в агропромисловому комплексі України» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.inka.ua/rus/ssilki/minagro/showdoc1.php-id=2.htm.
9. Саблук П.Т. Аграрна складова в економічних реформах України / П.Т. Саблук // Вісник НАН України, 2001. – № 2. – С. 67–75.
10. Поточний архів Асоціації фермерів України. – Березень 1996; Асоціація фермерів та приватних землевласників України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.farmer.co.ua/pages/aboutasots.php>.
11. Лукінов І.І. Регулюючі ринкові і державні механізми в агробізнесі в Україні / І.І. Лукінов // Соціально-економічна ситуація та шляхи подолання кризового стану в агропромисловому комплексі України зб. наукових праць Інституту землеробства УААН / за ред. М.Й. Маліка. – К. : ІАЕ, 1999. – С. 4–6.
12. Греков Л.Д. Проблеми пост реформеного удосконалення державної політики щодо земельних відносин і землекористування в аграрній сфері / Л.Д. Греков, А.М. Мірошніченко, А.Д. Юрченко // Земельне право України: теорія і практика, 2008. – №2. – С. 28–41.
13. Лукінов І.І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ століття) / І.І. Лукінов. – К. : Наукова думка, 1997. – 455 с.
14. Вівчаренко О. А. Право власності на землю в Україні (актуальні проблеми) / О.А. Вівчаренко. – Івано-Франківськ: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 1998. – 179 с.
15. Юхимець О.Ф. М'яко стелили – твердо спати : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kremenchug-kpu.nm.ru/uatoday/ua000041.htm.

References:

1. Danylenko A. S., Bilyklu D., Harbuz M.Iu. (2004). Aktualni pytannia rozvytku zemelnoi reformy v Ukraini [Recent issues of land reform in Ukraine]. Kyiv: Urozhai, 94.
2. Panas R., Khropot S. (2007). Zemelna reforma: zdobutky i perspektyvy [Land reform: achievements and prospects]. Heodez., kartohr. i aerofotoznimannia : ukr. mizhvid. nauk.-tekhn. zb. Vyp. 68., 30–32.
3. Zaiets O.I. (2006). Pravovi aspekty zemelnoi reformy v Ukraini: Monohrafiia [Legal aspects of land reform in Ukraine: Monograph]. K. : VPTs «Kyivskiy universytet», 185.
4. Fedorenko Ia. (2014). Osoblyvosti pochatkovoho etapu reformuvannia aharnoho sektoru v Ukraini: istorychnyi aspekt [Features of the initial phase of agricultural reform in Ukraine: a historical perspective]. Problemy humanitarnykh nauk. Istorii. Vyp. 34., 169–179.
5. Masol V. (1993). Upushchennyi shans [Missed chance]. K. : Molod, 152.
6. Sabluk P.T., Aleksiichuk V. M., Ambrosov V. Ia., Yurchyshyn V. V. [ta in.] (1999). Reformuvannia ta rozvytok pidpriemstv ahropromysloвого vyrobnytstva [Tekst] : posib. u pytanniakh ta vidpovidiakh [Reform and development of enterprises of agroindustrial production [Text]: guidances. in questions and answers]. K. : ІАЕ УААН, 531.

7. Artemenko V. M. (2009). [Social reform and cooperation] Suspilni reform i kooperatsiia [Elektronnyi resurs]. № 2. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrcoopjournal.com.ua/>.
8. Program of the Ministry of Agriculture "urgent mea surest o overcome the crisis in the agricultural sector of Ukraine" : [Electronic resource]. – Access: www.inka.ua/rus/ssilki/minagro/showdoc1.php-id=2.htm
9. Sabluk P.T. (2001). Ahrama skladova v ekonomichnykh reformakh Ukrainy [Agricultural component of economic reforms in Ukraine]. Visnyk NAN Ukrainy, № 2, 67–75.
10. Current Archive Association of Farmers Ukraine. – March 1996; Association of Farmers and Private Landowners of Ukraine : [Electronic resource]. – Access: <http://www.farmer.co.ua/pages/aboutasots.php>.
11. Lukinov I.I. (1999). Rehuliuiuchi rynkovi i derzhavni mekhanizmy v ahrobiznesi v Ukraini [The regulatory market mechanisms in state i ahrobiznesi in Ukraine]. Sotsialno-ekonomichna sytuatsiia ta shliakhy podolannia kryzovoho stanu v ahropromyslovomu kompleksi Ukrainy zb. naukovykh prats Instytutu zemlerobstva UAAN, K. : IAE, 4–6.
12. Hrekov L.D., Miroshnychenko A.M., Yurchenko A.D. (2008). Problemy post reformenoho udoskonalennia derzhavnoi polityky shchodo zemelnykh vidnosyn i zemlekorystuvannia v ahrarnii sferi [Problems post reformenoho improving state policy on land relations and land use in agriculture]. Zemelne pravo Ukrainy: teoriia i praktyka, № 2, 28–41.
13. Lukinov I.I. (1997). Ekonomichni transformatsii (naprykintsi Kh Kh stolittia) [Economic Transformation (late twentieth century)]. K.: Naukova dumka, 455.
14. Vivcharenko O. A. (1998). Pravo vlasnosti na zemliu v Ukraini (aktualni problemy) [Ownership of land in Ukraine (current issue)]. Ivano-Frankivsk: ZAT «Nadvirnianskadrukarnia», 179.
15. Iukhymets O.F. M'iakostelyly – tverdospaty [Gently spread - firm bed] : [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [www. kremenchug-kpu.nm.ru/ua_today/ua000041.htm](http://www.kremenchug-kpu.nm.ru/ua_today/ua000041.htm).

ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ПАЕВАНИЯ ЗЕМЕЛЬ В УКРАИНЕ

И.А. Заплитная

Аннотация. *Статья посвящена анализу политических, экономических и социальных предпосылок, с наступлением которых возникает необходимость проведения паевания земель в Украине. По результатам исследования установлено, что политическими предпосылками паевания земель в Украине стала политическая смена власти, провозглашение независимости Украины, необходимость в обновлении законодательства. Экономическими – стремление отдельных лиц сосредоточить в своих руках значительные площади сельскохозяйственных угодий, а социальными – создание нового слоя населения – землевладельцев.*

Ключевые слова: *паевание, предпосылки, земельная реформа, землевладельцы, земельные отношения.*

HISTORICAL BACKGROUND SHARING OF LAND IN UKRAINE

I. Zaplitnya

Abstract. *The article analyzes the political, economic and social conditions, with the onset of which there is a need of sharing of land in Ukraine. The study determined that the political pre requisites for sharing land in Ukraine became a political change of power, the independence of Ukraine, the need to update the legislation. Economic – the desire of individual to acquire large areas of agricultural land, and social - to create a new segment of the population – land owners.*

Key words: *sharing, conditions, land reform, land owners and land relations.*

УДК 349.412

ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ІНОЗЕМЦІВ ДО РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

О.В. ЗУБРИЦЬКИЙ, аспірант
Інститут держави і права ім. В.М. Корецького
E-mail: ozubrytsky@gmail.com

Анотація. У статті досліджено правове регулювання набуття іноземними особами права власності на сільськогосподарські землі у країнах Центральної Європи на прикладі досвіду Польщі, Угорщини та Словаччини. Здійснено аналіз законодавчих вимог до покупців земельних ділянок та правових обмежень, які ускладнюють іноземцям можливість набуття сільськогосподарських земель у власність. Проаналізовано відповідність положень законодавства вказаних країн вимогам Європейської комісії щодо приведення національного законодавства до загальноєвропейських принципів. Досліджено останні законодавчі зміни та пропозиції Європейського парламенту на предмет удосконалення національного законодавства країнами-членами ЄС стосовно створення рівних умов для фізичних та юридичних осіб займатися веденням сільського господарства у будь-яких державах-членах. Зроблено висновок про доцільність застосування правових механізмів надання доступу іноземцям до ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні та надано оцінку тенденціям змін національного законодавства країн Центральної Європи в контексті даного дослідження.

* Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор П.Ф. Кулинич

© О. В. Зубрицький, 2017